

NEWROZ NEDİR?

Kürtler Newroz mitolojisi sayesinde dünya emekçilerin mücadele mitolojisini oluşturmuşlardır.

Newroz karakterlerinin etimolojisi

Ali Husein Kerim

Bazı sorular temelinde Newroz hakkında bilgi sahibi olmak, onun etnografik biçimlerini ve etimolojik kökenlerini bilmek insanın genel kültürünü zenginleştirir.

Newroz, günümüzde kutlanan insanlık tarihinin en eski bayramıdır.

Newroz, insanlığı için umut ve beklentilerin gerçeğe dönüştüğü andır.

Newroz, doğanın ve tüm yaratıkların yeniden canlanmasıdır.

Newroz, iyilik ile kötük arasındaki mücadelede iyiliğin zafer günüdür.

Newroz, Gerçeklikten mitolojiye ve mitolojiden gerçekliğe dönüşen bir yaşam biçiminin felsefesidir.

Newroz'u ilk olarak kimler ortaya çıkardı?

Newroz'un ortaya çıkmasını yalnızca bir tek grup veya halka bağlamak absürd bir yaklaşımdır. Çünkü insanlığın ortak zihin, emek ve mücadeleleri sonucu ortaya çıkmıştır.

İnsanlar her zaman özgürlüğün ve eşitliğin var olduğu yeni bir gün umuduyla yaşarlar ve bu ortak umutların semeresi olarak ta Newroz ortaya çıkmıştır. O halde Newroz, insanlığın ortak özgürlük umudunun bayramıdır diyebiliriz.

İnsanlar, ezici güçler (doğa veya örgütlü baskıcı insan gücü) karşısında kendisinin zayıflığını görür. Sömürücü, köleleştirici ve yok edici güçleri kötülük, tersi durumda olanları ise iyilik olarak adlandırmıştır. Niteliği ve niceliği ne olursa olsun iyilik olarak algılanan her şey bir nevi kötülükten kurtuluştur. Ortak çıkarlar temelindeki kurtuluşlar hafızalarda ortak değer olarak biçimlenir ve sevinç günü anlamında bayram olarak adlandırılır. Bunlardan bazıları dinsel, bazıları da geleneksel özelliklere sahiptir. Örneğin, Kurban veya Ramazan bayramları sadece dinseldir. Newroz ise dinsel, geleneksel ve siyasaldır. Ona siyasal karakter veren şey, onun mayasındadır. Çünkü teması iyilik ile kötülük arasındaki mücadeledir. Bu mücadele var oldukça onun her alanda örgütlenmelerinde olacaktır, ki böyle bir durumda sonuçta siyasi bir oluşum ile zirve yapacaktır.

Kürtçe bayrama "cêjn" denilir ve en büyük ve en etkin Kürt bayramı Newroz dur. Kürtler buna Cêjna Newrozê derler.

Cêjn kelimesinin kökeni Proto-Hind-Avrupacadır ve PHA *ues- ‘bayram’¹, *uešu- ‘iyi, güzel’ sözcüğünden kalmadır. Aynı sözcük Proto-İrancaya *zauš- ‘coşmak, sevinmek, zevk almak’² olarak yansımış coşma³, eğlenme ve sevinç anlamlarını içerir.

Newroz ise yeni gün anlamındadır ve günümüzdeki bütün İrani dillerde aynı anlamı verir.

O halde Cêjna Newrozê, Yeniden sevinme ve coşku günü demektir. İçerisinde "new/nû - yeni"⁴ daha doğrusu yeniliği taşıdığı için (bazı geleneksel ritüeller bir kenara bırakıldığında) Newroz hasassiyetini taşıyan halklar Newrozları yeni kazanımların elde edildiği gün olarak algılar. Hatta onu bir sıçrama taşı olarak kullanırlar.

Newroz’un ortaya çıkışında Kürtlerin rolü nedir?

Kürdistan, din, kültür ve uygarlıkların kesiştiği bir alandır. Bu özel durumundan dolayı Kürt halkı duygu ve düşüncelerini bu kavşaktan geçen halk veya topluluklara vermiş veya onlardan almıştır.

Kürdistan’ın, diğer önemli bir özelliğide, onun düşünsel emarelerin tarih öncesinden itibaren pratiğe dönüştüğü ender coğrafyalardan birisi olmasıdır. Bundan dolayı özel günler olan bayramların ilk defa burada kutlanmıştır.⁵

Newroz aslında astrolojik hareket ve onun yeryüzüne olan etkisinin ilkel dönemden itibaren insanların zihinlerindeki cevaptır. İnsanlar doğa olaylarını tanıdıkça, Newroz efsanesi de o çerçevede izah edilmiştir. Kürt halkıda doğanın yeniden doğuşunu yani üretime hazır hale gelmesini dönemsel mitoloji, efsane ve masallar biçiminde edebi süslemeler biçiminde ifade etmişlerdir.

Kürtler, özgürlüğü insanların en yüce değerlerinden birisi olarak algılamış, Newroz’da özgürlüğün sıçrama noktası olarak değerlendirmiştir.

Newroz’un optimum yanları

Newroz, kış mevsiminin sona erdiği ve baharın başlangıcıdır.

Doğa Newrozla birlikte yeniden doğar/doğurur.

Çünkü, Newrozda güneş ışınları Ekvator’a 90⁰ derece dik olarak inerler ve o gün gece ve gündüzün uzunluğu eşit olur. Bu olaya “İlkbahar Ekinoksu” denilir.” Kürtler, İlkbahar Ekinoksu sırasında Newroz bayramını, Sonbahar Ekinoksu sırasında ise Tolan bayramını kutlarlar. Ama en önemlisi ve görkemli olarak kutlanana Newroz bayramıdır. Newroz’un ikinci gününden itibaren

¹ Julius Pokorny, 1171:2

² Johny Chenung, Etymological Dictionary of the Iranian Verb, Volum 2, Brill, Leiden – Boston 2007, Sanskritçe joş ‘beğenmek, sevinmek, coşmak’; Geç Avesta’da zuš- ‘coşmak, sevinmek, zevk almak’; Med dilinde zušta; Persçede daušta; Partça zwš ‘aşk’ vs.

³ “Coş, coşmak” sözcüğü Kürtçeden Türkçeye geçmez.

⁴ Unutmayın, Türkçe “yeni” sözcüğü de İrany’dır, Kürtçedeki “ya nû, ye nû” bunun kanıtıdır.

⁵ Şanidar mağarasındaki cenaze töreni, Göbeklitepe tapınağı vb. bunun bariz örneklerdir.

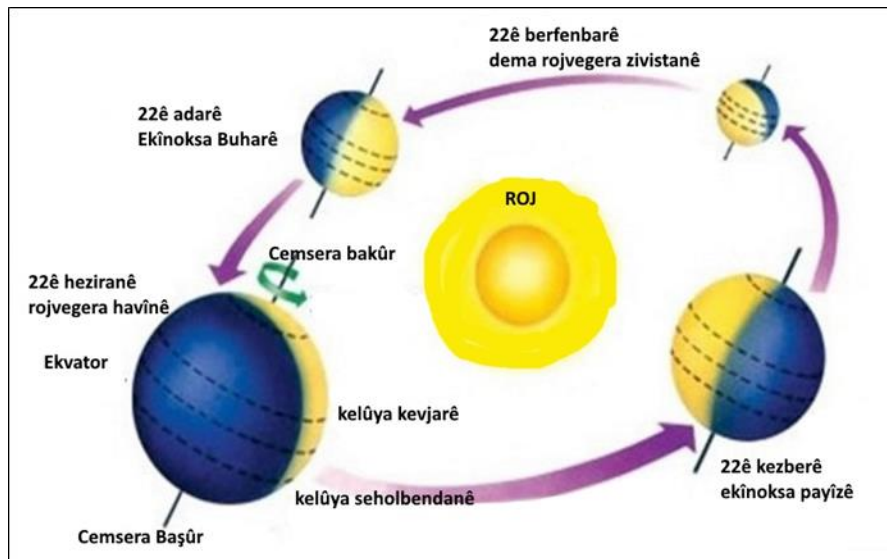
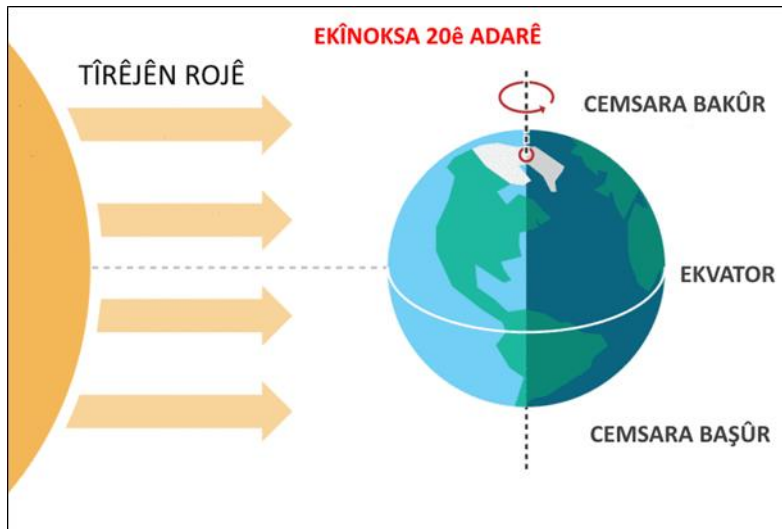
Gündüz uzamaya, geceler ise, kısalır. Tolan bayramının ikinci gününden itibaren ise bunun tam tersi olur, yani gündüz kısalır, gece ise uzar.

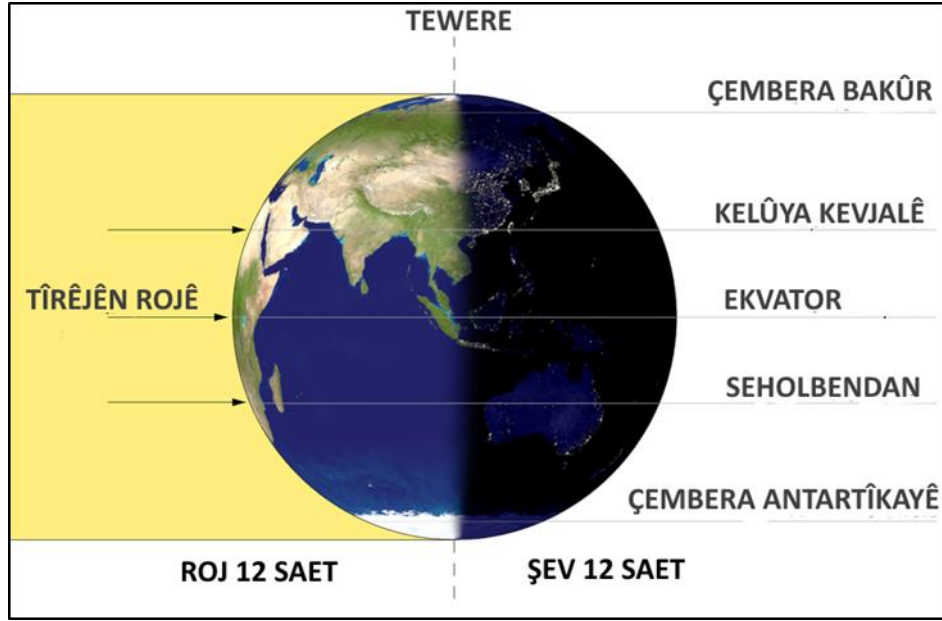
Newroz ile birlikte Kuzey kutbunda geceler kısa, gündüzler ise daha uzun olmaya başlar; Güney kutbunda ise bunun tersi sözkonusudur. Yani her iki kutupta Newroz ile birlikte güneşin hareketleri ve bunun yeryüzüne yansımaları farklılaşmaya başlar.

Amed’de 20 Mart Ekinoksu sırasında:

Güneş saat 05:36’da 94° doğu istikametinden doğar.

- Saat 17:23 itibariyle 266° batı istikametinde batar.
- Böylece gece ve gündüz eşitlenir.
- O gün Amed’de gündüz 11 saat 46 dakikadır.

Resimlerdeki yazıları bilinçli olarak Kürtçe yazdım. Amacım Kürtçe'nin zengin bir astronomi dili olduğunu göstermek içindir.

Sözlükçe:

Kürtçe
Ekinoksa 20ê adarê:
Tîrêjên rojê:
Cemsera Bakur:
Cemsera Başûr:
Ekvator:

1. Resim:

2.

Türkçe
20 Mart ekinoksu
Güneş ışınları
Kuzey Kutbu
Güney Kutbu
Ekvator

2. Resim

Kürtçe

22ê adarê Ekinoksa Buharê:
22ê berfanbarê dema rojvegera zivistanê:
22ê hezîranê rojvegera havînê:
22ê kezberê ekînoksa payîzê:
Kelûya kevjarê:
Kêlûya sehobendanê:

Türkçe

22 Mart ilkbahar ekinoksu
22 Aralık kış döngüsü
22 Haziran yaz döngüsü
22 Eylül sonbahar ekinoksu
Yengeç burcu
Oğlak burcu

3. Resim

Kürtçe	Türkçe
Tevere:	eksen
Çemnera bakur:	Kuzey çemberi
Çembera Antartîkayê:	Antartîka çemberi
Kelûya kevjalê/kevjarê:	Yengeç burcu
Tirêjê rojê:	Güneş ışınları
Roj 12 saet:	Gündüz 12 saat
Şev 12 saet:	Gece 12 saat

Newroz tarihsel olarak ne zaman ortaya çıkmıştır?

İlkel dönemlerden beri, Kürtlerin inancına göre ateş kutsaldır. Bilindiği gibi dünyamız çeşitli aşamalardan geçerek bugünkü haline ulaşmıştır. İnsanların var olduğu dönem olarak tespit edilen Pleistosen Çağında (Buz Çağı, Kürtçesi Serdema Qeşayê) dünyanın % 30'u buzlarla kaplıydı. Bu durum yaklaşık olarak bundan iki buçuk milyon yıl önceydi ve günümüzden 14.000 ile 10.000 yıl önceye kadar devam etmiştir.

İnsanlar Buz Çağı sonlarında ateşi keşfetmiş ve süreç içerisinde onu kontrol etmeye başlamışlardır. Ateşin keşfedilmesiyle birlikte insanların yaşamında göreceli değişiklikler ortaya çıkmaya başladı. Her şeyden önce ateş sayesinde doanın en zor koşullarında bile yaşamlarını sürdürebilmeyi elde ettiler. Böylece artık yeraltı (mağara) yaşamından, yeryüzü yaşamına geçmeye başlamış ve bununla birlikte kültür ve inanç sistemi de gelişmiştir.

Ateşin kullanılmasıyla birlikte yalnızca insanların yaşamı kolaylaşmamış, aynı zamanda düşünce biçimleride değişmiştir. İnsanlar ateşi güneşin bir parçası ya da kıvılcımı olarak tasavvur etmişlerdi. Böylece ateş te güneş gibi kutsal olarak algılanmıştır (Kürdistan'da günümüzde bu geleneğin kalıntıları halen vardır.

İlkel dönemlerde ateşin korunması yani saklanması büyük bir sorundu. Çünkü insanlar ateşi henüz kendi imkânlarıyla elde etme araçlarından yoksundu. Öyle anlaşılıyorki, ateşin sürekli olarak korunduğu yerlere ihtiyaç duymuşlardır. O tür yerler soğuk havalarda ilk insanların toplandıkları yerler olarak benimsenmişti.⁶ Bu tür yerlerin daha sonra birer tapınağa dönüştüğü belli oluyor. Böyle ateşi saklama veya koruma düşüncesi, giderek tapınak oluşturma düşüncesine dönüşmüş oluyor. Bilhassa dünya'da ateş tapınaklarının kalıntılarına en çok rastlanan yerlerin başında Kürdistan, İran ve Hindistan gelir.

İnsanlarda inançsal düzeyde ateşin önemli bir yeri vardır bu önem ya aydınlanma-ısınma, ya da cezalandırma aracı olarak benimsenmiştir. Hint Mitolojisinde ateş tanrıça Agni'nin denetimindedir; Yunan mitolojisine göre ise, Zeus insanları cezalandırmak için onlardan almış, fakat Protrmus ondan habersiz insanlara vermiştir.

⁶ Günümüzde tandir etrafında toplanan aile bireyleri veya akrabalar ya da komşular, kendi sorunları üzerine tartıştıkları gibi genel kültürü tekrarlamak veya yeni soyut eserler oluşturma girişimlerinde bulunabiliyorlar.

Kürtlerde ateşin kutsallığı oldukça yağnılık arzetmiştir. Kürtlerin mitolojisinde ateş hareket ve enerjinin kaynağı olarak düşünölmüştür ve bundan dolaydır ki kendi mitolojilerini ateşin kutsallığı üzerine şekillendirmişler. Kürtler ateşi saf ve temizliğin sembolü olarak benimsedikleri için Kürt mitolojisinin yapı taşlarını ateşin kutsallığı oluşturur. Zaten günümüzde tüm halklar mum ve şamdanların yakılmasıyla bu kutsallığı benimsemektedirler.

Kürdistan'daki bütün eski inançlara göz gezdirildiğinde Güneş tanrı ve tanrıçaları kültü revaçtaydı.

Hatta buzul çağında mağaralarda yaşayan insanlar bile güneşe olan özelemlerini veya ilgilerini mağara duvarlarına yaptıkları (ilkel yaşam biçimi fotoromanları) güneş resimlerinde izah etmeye çalışmışlardır.

Mitra'nın sembolü güneştir.

Hint-İranilerde ateşin kotuyucusu tanrıça Agni'dir. Zaten Agni Sanskritçe "ateş" demektir.

Zurvan'ın sembolü zamandır; bu inanca göre en uygun zaman ise Newroz'dur.

Hurri-Uratuların güneş tanrısı Şimige/Şivini'dir ve onun sembolü de güneştir.

Mitani, Mede ve Asurluların sembolü güneş kartalıdır.

Ahura Mazda'nın sembolü de güneş ışınlarıdır.

Kürdistan'daki antik tapınaklarda güneş, ay, yıldız ve gezegenlerin hareketleri izlenirdi ve ilkbahar ekinoksu da o zaman keşfedilmiştir.

Newroz hangi halklar için bayramdır?

Newroz evrensel bir bayrama dönüşmüştür. Bütün dünya halkları farklı isimler altında bu bayramı kutlamaktadırlar.

Newroz ilkbahar bayramı olup, aynı zamanda bereket bayramı olarakta benimsenir.

Newroz'a Sümerler "Kutsal evlilik bayramı", Babililer ve Asurlular Akitu, Hurri ve Hititler ise Purulliya derlerdi.

Newroz'u kutlayan İrani halkların çoğunluğu, onun Kürt versiyonunu benimsemişlerdir. Kürtler'in Newroza bakış açısının önemli bir farklı yönü vardır. Çünkü Kürtler Newroz'u tanrı ve tanrıçaların tekeline almış ve ona insani vasıflar kazandırmışlar. İlkbaharın ve bereketin gelişi dışında, Kürtler ona özgürlük anlamı da yüklemiştir. Bundan dolayı Kürtlerde Newroz bayramının ulusal ve evrensel olmak üzere iki karakteri vardır

Dünya halklarının milli mitoloji veya efsanelerine baktığımızda, çoğunluğu tanrı – tanrıça, kral-kraliçe, şehzade veya dini önderler ön plandadır ve başarı hep onlara atfedilir. Fakat Kürtlerin milli mitolojisi olan Newroz'da zanaatkârlar, işçi ve emekçilerin başarısı temelinde oluşturulmuştur. Yani emek ve emekçiler esas alınmıştır. Dikkat edilirse Kürtler Newroz mitolojisi sayesinde dünya emekçilerin mücadele mitolojisini oluşturmuşlardır.

Şöyle de diyebiliriz:

Newroz Kürtlerin geleneksel milli ve sınıfsal bayramıdır. Sınıfsal yönü onun evrenselleşmesine neden olmuştur. İyilik ile kötülük arasındaki mücadele, ezen ve ezilenler arasındaki mücadele ve sonunda ezilenin kurtuluşu olarak zaferle taçlandırılmıştır. Demirci Kawa, karakter olarak bir emekçidir ve onun zaferi emekçilerin zaferidir. Onun kahramalığı o dönemin özgürlük mücadelesine öncülük etmesidir.

Nowroz efsanesindeki bütün isimler Kürtçedir. Hatta demirci Kawa'nın bazı İrani halklarda tanrısallaştırılmıştır. Osetlerin kozmogomisinde Kurdalagon (demircilerin tanrısı) olarak adlandırılmıştır. Kurdalagon, Kurd+alan bileşimidir ki bu da Kürdlerle Alanların bileşimini yansıtıyor. Osetliler kendilerini İskit-Alan soyundan saymaktadırlar.

Firdevsi Şahnamede, Ömer Hayyam'da Newroznamede derleri: "Newroz, Kürtlerin bayramıdır."

Farklı dinlerin Newroz hakkındaki söylemleri:

Hemen hemen bütün araştırmacılar Nerqwroz ile Zerdüştlüğü birbirleriyle ilişki içerisinde görürler. Çünkü Zerdüştlük inancı iyilik ile kötülük arasındaki mücadele düşüncesi üzerine kurulmuştur. Her ne kadar bu durum bütün dinlerde var olsa da, onlarda kötülüğün temsilcisi net olarak belirtilmemiştir. Hatta bazen insan, o dinlerde Tanrıyı kötülüğün müsedimi olarak anlayabiliyor. Zerdüştlükte ise bu durum Ahura Mazda ve Ehriman arasındaki mücadele olarak netlik kazanmıştır.

Musevilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet dinlerinde iyiliğin tanrısı var ama kötülüğün yoktur. O dinlere göre kötülüğü benimsetenler yoldan çıkmış melek ve insanlar olarak gösterilmektedir. Aslında bu gibi düşünceler kendi içerisinde tutarsızlık göstermektedir. Doğamcı dayatmalar olmazsa, her kes, "Acaba Tanrının gücü yoldan çıkmış bir melek veya insanlara yetmiyor mu" diye soracaktır.

Bazı dinlere göre Newroz:

Esirgeyen ve bağışlayan Allah, gece ve gündüzün eşit olduğu Newroz gününde dünyayı yaratmıştır.

Adem peygamberin yapıldığı çamur Newroz günü karılmıştır.

Hz. Yusuf Newroz günü bazı bazirganlar sayesinde su kuyusundan kurtarılmıştır.

Hz. Musa Newroz günü elindeki asayla Kızıl Denizi yarmış ve İsrailoğulları karşı tarafa geçmişlerdir.

Yunus peygamber, Newroz günü balığın karnından dışarı çıkmıştır.

Dediklerine göre Allah insanları yarattığı zaman bütün burç ve yıldızlar Koç burcuna göre dizilmişlerdi ve Newroz gün, O'nun emriyle her biri kendi yörüngesine çekilmiştir.

İslamiyete Newroz ile ilgili birçok söylence vardır, bunlardan bazıları şöyledir:

Allah, dünyayı gece ve gündüzün eşit olduğu Newroz zamanında yaratmıştır.

Adem ile Hava Newroz günü yaratılmış. Hatta Cenneten kovulduktan sonra uzun bir süre ayrı yaşamışlar. Allah onların tövbesini kabul ettikten sonra onları Newroz günü kavuşturmuş.

Hz. Muhammed'e Peygamberlik Newroz günü vahiy edilmiştir.

İsrailoğulları Newroz günü Kızıldenizi geçip kurtulmuşlar.

Hz. Ali Newroz günü doğmuştur. Onun kızı Fatma'da Newroz günü evlenmiştir.

İbrahim Peygamberi Newroz günü Ateşe armışlar ve Allah o gün yağmur yağdırarak o ateşi söndürmüştür.

Newroz efsanesindeki isimlerin etimolojik kökeni

Newroz efsanesinin en belirgin isimleri Demirci **Kawa** ile kral **Dehak**'tır.

Kawa isminin etimolojisi:

Kawa ismi daha çok İranik bir isim olarak bilinir. Fakat aslında henüz Hint-İrani ve Hint-Avrupa ayrışımı olmadan önce bu isim vardı. Yani bir nevi Proto-Hint-Avrupaca isimdir.

Buna göre:

PHE *k^hei(-t)-* 'saygın, ilgi çeken, mihriban, **keu-* 'parlak, aydın', **gnē-*, **u(e)id-2* 'bilgelik, görmek, anlayışlı', Skt. *kavî* 'akıllı insan, şair, bilgin, şarkıcı, haberci, ozan', Av. *kavî* (kauui) 'şah, ilahi söyleyerek kurban kesen'⁷, keşiş-ozan'⁸, Hurr. *kewira-anna* 'yaşlılar meclisi, *kewira* 'aksakal, yaşlı', *kebil* 'avcı', Luwice *k(u)wayata* 'korku, saygı', Lidia *kaves* 'keşiş', Pehlevice *kay* 'şehzade', *kayan* 'şehzadeler egemenliği', Mani'nin kitaplarında ise *kāw* 'dev, dev yapılı insanlar', Hintçe *kavî* 'şair, bestekâr', Ermenice *k'ahana* 'keşiş', Kürtçe *kaw* 'nazlı, kibar, akıllı ve güzel', *kawîs* 'yoksul'⁹, dengbêj, duygusal, sanatçı', *keya* 'şah, sorumlu, muhtar'¹⁰ anlamındadır.

Kawa isminin geçtiği en eski yazılı belge kutsal kitap Rig Veda'dır.¹⁰

Bazı dörtlüklerinde şöyle denir:

Rig Veda: 10.49.3:

Aham atkam kavaye sisnatham hathair *Kava için onu şişledim (Şuşna'yu)¹¹*
Aham kutsam āvam ābhîr ūtbhîh *Ben elbiselerimi ona verdim*
Aham suşnasya snathitā vadhar yamam
Na yo ārysm nāma dasyave

Rig Veda: 5.21.3:¹²

⁷ Di ola Zerdeştîyê de boraq ji hêla keşişan dihate şêrjê kirin.

⁸ *Kauua, kavi, kauu* 2.44.20, 2.46.14, 4.51.16.; *kauuac* 5.53.02; *k''uuaiiasc* 2.46.11; *k''uuaiiasc t* 1.32.14 ū hwd.

⁹ Hejarî di wateya kesê ku dev ji dunya bûjenî berda ye hatiye nivisandinê.

¹⁰ Rig Veda besteleri M.Ö. 1700 ile 1100 yılları arasında hazırlanmıştır.

¹¹ Şuşna, İblis demektir.

¹² Di vê carina Rg Vedayê de Kavî ew kesê ku qurbanên gel bi gotina helbestan ve diyariya xwadê dike ye.

*Tvām visve sajoşaso
Devāso dūtām akrata
Saparyantas tvā kave
Yajnéşu devam īlate*

*Bütün Tanrıların kararı gereği
Biz seni habercimiz yaptık
Ey rahim, ey ozan seni çağırıyor (halk)
Kurbanları tanrıya sunman için!”*

Rig Veda’ya göre, Agni ve Maruts birer Kavi’dirler. **Kavis** dünyanın yedi sınır veya yolunu çizendir. **Kavis** binbir tecrübe sahibir ve bin lamba ışığı kadar aydınlık açar. Onun koruyucusu güneştir.¹³

Bütün bunlardan anlaşıldığı gibi aydın ve bilinçli olmayan, kötülüğe karşı çıkmayan **Kawa** olamaz.

Kawa, ismi eski İrani belgelerinde **Feridun** olarak geçer. Feridun ismi Avesta’daki *Θraitauna* (tfraituna) isminden ortaya çıkmıştır. Avesta’da *Θraitauna/tritas* ile *Aji Dehak* arasında iyilik ile kötülüğün sembolik mücadelesi anlatılır. *Θraitauna* yani *Feridun* iyiliğin ve yaratıcılığın sembolüdür. Dikkat edilirse Kavi/Kawa ile aynı özelliklere sahiptir. Etimolojik kökeni ise “dost”, “arkadaş” ve “güvenilir” anlamına gelen PHA *prai-, *præi-, *pri- ile *teng-, *tong- ‘hissetme, düşünme.’¹⁴ Anlam olarak hisseden, düşünen dost olarak algılanabilir. Bu sözcük daha sonraları Avrupa dillerindeki “free – özgür” sözcüğüne köken teşkil etmiştir.

Avesta, Vendidad: Fragard 20:

Zerdüş Ahura Mazda’ya sorar: "Ey temiz ve kutsal ruh, Ahura Mazda, maddi dünyanın yaratıcısı, sen ey Kutsal! Hastalıkları ilk tedavi eden kimdi, ölüyü diriltten mutlu ilk iyileştirici kimdi?"

Ahura Mazda ona cevap Verdi: "Paradhataş’ın ilk mutlu ve akıllı iyileştirici, Thritha/Θraitauna idi, ki hastaların vücudundaki ateşi, kılıç yaralarını uzaklaştırandı."

Newroz’un diğer belirgin ismi olan **Dehak**’ın ismi ise Avesta’da *Aji Dehak* olarak geçer ve *Angra Maainyu* (kötülük tanrısı) ile özdeş ya da onun hizmetinde olan birisi olarak tanıtılmaktadır.

Dehak isminin kökeni hakkında çeşitli rivayet ve tezler ileri sürülmüştür. Aji Dehak’ın ejderha anlamında olduğu İranik dillerden anlaşılıyor. Fakat post-Avesta dilinde onun Arab veya Yahudi asıllı olduğuna vurgu yapılıyor. Hatta onun isminin on günah işleyicisi (**deh:** on, **ek/hek**¹⁵) anlamına geldiği belirtilir. Bu günahlardan birisi ise Annesi *Wadag/Odag* ile entest ilişki yaşaması gösteriliyor. Musevilik dinindeki on emrin zıddı ise günahıdır. Muhtemelen Dehak bu on emrin zıddını gerçekleştirmiş ve böylece on günah işleyicisi sıfatı yakıştırılmıştır. Ama günümüz Kürtçesi bunun tersini ispatlamamız için yeterlidir. Modern Kürtçe’deki *ejderha* sözcüğü Aji Dehak ismine açıklık getirmektedir. Bundan başka gökten inen sütun biçimindeki hortumlu fırtınaya Kürtçe *z/diyak denilir* (dalin ve zalin karmaşıklığı).

¹³ Rg Veda, 5.12.1; 4.27.3; 4.27.3; 18.3.63; 5.1.6; 9.2.5; 6.47.3; 7.23.1; 18.2.18; 18.3.19.

¹⁴ Julius Pokorny: 844

¹⁵ Pislik, dışkı

Proto-Hint-Avrupaca **dhǵgh-* ‘suçlu, verecekli’¹⁶, **dheguh-* ‘yakmak, yakıcı’¹⁷, *tēg-*, *tağ-* ‘yakmak’¹⁸ anlamındadır. Newrozdaki suçlu olan Dehak ve yandaşlarıdır. Her suçlunun bir suçu var ve Dehak’ın suçu ise yakıp yıkmak ve öldürmektir. Kavi’nin düşünce adamı olduğu göz önüne getirildiğinde Dehak’ta şimdiki diktatörler gibi düşünce adamlarına karşıdır ve belkide düşünceyi yasaklayan bir tiranın öyküsüdür Newroz. İnsan beyninin yenmesi düşünce karşıtlığının mitleşmiş hali olsa gerek.

Kürt halkının Newroz’un oluşumundaki rolü belirgindir. Kürtler, Newroz’u özgür yaşamın devinim noktası haline getirerek ona ilerici bir karakter atfetmişler. Örneğin Osetlerin ataları Demirci Kawayı tanrılaştırmış ve ona **Kurdalagon** adını takmışlar. Yani **Kurd+Alan** demeyi tercih ettikleri anlaşılıyor. Osetler kendilerini Alanların nesli olarak görürler.

Bîbliografi:

Ali Husein Kerim, Destan, Helbest û Mîtołojiya Horiyan”, Enstîtuya Kurdî Ji Lêkolîn û Zanîst-Almanya 2014

Ali Husein Kerim, Kürtçe Etimolojik Sözlüğü, Enstituya Kurdî li Almanya, 2013.

Benjamin W. Fortson, Indo-European Language and Culture: An Introduction

Calvert Watkins, The American Heritage Dictionary of Indo-European Roots

H. Craig Melchert, Lexica Anatolica Voluma 2, Cuneiform Luvian Lexicon, Chapel Hill, N.C. 1993

Helmut Rix, Lexicon der indogermanischen verbena, die Wurzeln und ihre Primarstambildungen, bearbeitet von Martin Kümmel, Thomas Zehdner, Reiner Lipp, Brigitte Schimer, Wiesbaden: Reichert 2001

J. Pokorny, Indogermanisches etymologisches Wörterbuch

Martin Litchfield, Indo-European Poetry and Myth, West University of Oxford-New York

Nagendra Kr. Singh, Vedic Mitology, Kavi, A.P.H. Publishing Corporation, New Delhî, 1997

R. Gusmani in Studi Triestini di Antichità in onore di Luigia Achillea Stella, Trieste, 1975

Tatyana J. Elizarenkov, Language and Style of the Vedic Rşis, State University of New York, 1995

The Zend-Avesta, wergera James Darmesteter, The Sacred Books of the East, Routledge.

¹⁶ Julius Pokorny: 271-72

¹⁷ J. Pokorny: 240-41

¹⁸ J. Pokorny: 1057